

Prof. Dr.
Doğan Aydal
Enerji Politikaları
Uzmanı

DOĞU AKDENİZ DOĞAL GAZLARI KKTC TÜRKİYE VE DERİN HESAPLAR

Doğu Akdeniz'de 2010 yılında bulunan doğal gaz ve petrol kaynakları bölgedeki ülkelerin enerji politikalarında yeni stratejiler belirlemesine neden oldu. Kıbrıs adasının güneyi, Suriye, Lübnan sahilleri, İsrail ve Mısır arasındaki bölgede yapılan çalışmalar sonucunda ilan edilen rakamlara göre, bölgede üretilebilir yaklaşık 130 tcf doğal gaz ve 2 milyar varil petrol rezervi bulunuyor. AB ülkelerindeki doğal gaz rezervlerinin toplamının 70 tcf olduğu ve yıllık tüketimlerinin 15 tcf olduğu düşünülürse, bu doğal gazın AB ülkelerine ulaştırılmasının önemi daha belirgin şekilde ortaya çıkıyor.

Noble Energy şirketi 2011 yılında ilk sondajları Doğu Akdeniz'de yaptı

İlk sondajlar sonucu bölgede "Block 12" veya "Afrodit" sahası olarak tanımlanan alanda 7 tcf (trilyon kubik feet) doğal gazın varlığı belirlendi.

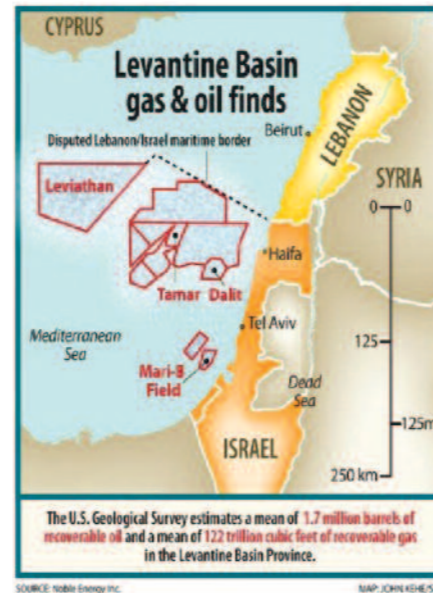

Noble Energy şirketi 2011 yılında ilk sondajlarını yaptı.

İlk sondajlar sonucu bölgede "Block 12" veya "Afrodit" sahası olarak tanımlanan alanda 7 tcf (trilyon kubik feet) doğal gazın varlığı belirlendi.

Aynı dönemlerde Noble Enerji, İsraili ortaklarıyla birlikte İsrail Özel Ekonomik Bölgesi'nde de (Israel's Exclusive Economic Zone) çalışmalar yaptı ve Leviathan ve Tamar olarak adlandırılan bölgelerde 26 tcf doğal gaz varlığı daha belirlendi. Diğer bulunan küçük yataklar ile birlikte yaklaşık 40 tcf doğal gaz belirlendi (Şekil 1,2). Ancak, Şekil 2'den de görüleceği üzere İsrail'in Lübnan ile olan sınırı yatay olmasına rağmen denizdeki ekonomik bölge sınırını batıya doğru değil kuzey batıya doğru uzattı. Blok 12 olarak adlandırılan ruhsat alanı Lübnan'a daha yakın olmasına rağmen, bu alanda Lübnan'a hiçbir söz hakkı tanınmadı. Dünya "güç" dünyası! Bu da, bölgede bir başka problem olarak ileride baş ağrıtaçağa benziyor.

Gelecekte İsrail ve Lübnan arasında probleme sebep olacak sınır çizgisi

ABD Jeolojik Araştırma Kurumu (USGS) tarafından Kıbrıs adasının güneyinden İsrail'e kadar olan bölgede yapılan jeofiziksel araştırmaların sonucu 2010 yılında açıklandı. Bölgede doğal gazın bulunduğu ilan edildi. 2010 yılı öncesinde, USGS tarafından yapılan jeo-

fiziksel ve jeolojik çalışmalar sürdürülürken, 2008 yılında Türk Deniz Kuvvetleri'ne ait gemilerin Norveç gemilerine müdahale edip çalışmalarını durdurması ve sonrasında dönemin AB Bakanı Egemen Bağış'ın, "Deniz kuvvetlerimiz bunun için var" sözleri gönüllerimizi çok okşasa da sonucu değiştirmedi. Amerikan

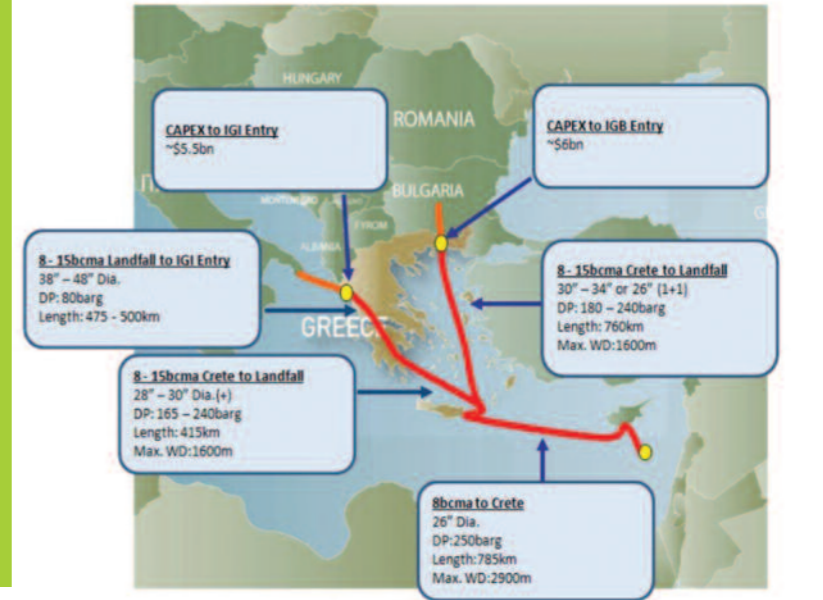
BÖLGE 130 TCF DOĞAL GAZ VE 2 MİLYAR VARİL PETROL REZERVİNE SAHİP

Kıbrıs adasının güneyi, Suriye, Lübnan sahilleri, İsrail ve Mısır arasındaki bölgede yapılan çalışmalar sonucunda ilan edilen rakamlara bakıldığında, üretilebilir yaklaşık 130 tcf doğal gaz ve 2 milyar varil petrol bulundu.

Bölgede bütün bu çalışmalar yapıldığı yıllara baktığımızda, bu olayların Türkiye'nin seçim yılları ve öncesi yıllara tekabül ettiği görülüyor. Yani, iktidar da, muhalefet de kendi derdinde. Kasetler havada uçuyordu, CHP'de Baykal darbesi yapıldı ve MHP'de genel başkanların dokuzu malum sebeplerle görevlerinden alındı. Kimsenin Kıbrıs'ın güneyinde gerçekten ne olduğu ile ilgili düşünmeye, ne hali, ne de niyeti vardı. Atı alan Üsküdar'ı çoktan geçmek üzere...

Bugüne geldiğimizde gördüğümüz manzara şöyle; Kıbrıs adasının güneyi, Suriye, Lübnan sahilleri, İsrail ve Mısır arasındaki bölgede yapılan çalışmalar sonucunda ilan edilen rakamlara bakıldığında, üretilebilir yaklaşık 130 tcf doğal gaz ve 2 milyar varil petrol bulundu. Çalışmalar son hızla devam ediyor ve rakamların artması beleniyor. AB ülkelerindeki doğal gaz rezervlerinin toplamının 70 tcf olduğu ve yıllık tüketimlerinin 15 tcf olduğu düşünülürse, bu doğal gazın AB ülkelerine bir şekilde ulaştırılmasının önemi daha belirgin olarak ortaya çıkıyor.

Kıbrıs-Avrupa Boru Hattı projeleri ve detayları

Source: DEPA

Kıbrıs Rum yönetimi, siyasi desteklerini arttırmak için İtalyan ENI ve Güney Kore KOGAS şirketlerine üç ruhsat alanında ve Fransız Total şirketine de iki ruhsat alanında araştırma yapmak için izin verdi. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu, Şubat 2012'de Kıbrıs yönetimini ziyaret ederek enerji işbirliği projeleri ile ilgili konuları görüştü ve siyasi destek verdi. Bu ziyaretin bir başka önemi daha var. Bu, bir İsrail başbakanının Ada'ya ilk resmi ziyareti olmasıydı. Bu davranış İsrail'in Türkiye'ye karşı bir siyasi manevrası olarak da yorumlanabilir.

Bunlar olurken, Türkiye, sadece, sağı solu tehdit etmekle meşgul. Önemli petrol şirketlerinin Doğu Akdeniz'de çalışma yapmaması için yazılar gönderildi. İtalyan ENI şirketi ile olan ilişkilerin askıya alınması da bu sebeple gerçekleşti.

DOĞU AKDENİZ'DEKİ DOĞAL GAZ AVRUPA'YA NASIL ULAŞTIRILACAK?

Bu konuda çeşitli senaryolar çoktan hazırlanmış durumda. Kıbrıs

Rum yönetimi ABD, AB ve İsrail ile anlaşma yaparak Akdeniz'de yeni bir boru hattı döşeyip, bu boru hattı vasıtasıyla Avrupa Kıtasına doğrudan ulaşmak istiyor. Bu çözümlerle, Türkiye de aradan çıkarılmış olacak. Kıbrıs Rum kesimi üç ayrı doğal gaz boru hattı planlaması (Şekil 3 ve 4) yaptırdı. İlki, Kıbrıs güneyinden Girit'e ve Ege denizinin ortasından Bulgaristan'a 1.545 kilometrelik hat, diğeri ise Kıbrıs güneyinden Girit Ada'sı-Yunanistan istikametinden İtalya'ya ulaşacak olan 1.700 kilometrelik hat. Üçüncü hat ise, İsrail ve Kıbrıs doğal gaz müşterek boru hattı projesi. Bu hattın uzunluğu ise 1.880 kilometre. Ancak her üç boru hattı projesinin de kendine has problemleri var.

Doğal gaz boru hattı için, hangi alternatif seçilirse seçilsin Kıbrıs-Girit adaları arasındaki derinlik yer yer üç bin metreyi geçiyor ve bildiğimiz kadarıyla bu derinlik bir doğal gaz boru hattı İtalyan ENI şirketi tarafından bile denenmedi (Şekil 4). Dolayısıyla bu boru hattı döşenirken ne tip problemler ile karşıla-

şacağı henüz bilinmiyor. Bir diğer problem de çevre problemi.

Denizde döşenen boru hatlarını korozyona karşı korumak için "Glutaraldehit" adlı bir kimyasal madde kullanılıyor. Baltık denizinde döşenen boru hattında da, Karadeniz'deki Mavi Akım boru hattında da milyarlarca litre "Glutaraldehit" kullanıldı. Karadeniz'de Mavi Akım boru hattı döşendikten sonra bir dönem balık kıtlığının olması ve hatta hamsinin neredeyse yok olmasının altında yatan gerçek sebeplerden biri de bu kimyasal madde. Şimdi bu madde Akdeniz'de yapılacak 1.500-2.000 kilometrelik boru hattı boyunca da kullanılacak ve muhtemelen on milyar litre kimyasal Akdeniz ve Ege denizine karışacak. Bu konularda çok da duyarlı olmayan Türkiye'yi bilmem ama AB'deki çevreci gurupların buna tamamen sessiz kalacağını düşünmek biraz saflık olur.

Bir başka problem de bu boru hattı yapımına gönüllü bir şirketin veya ülkenin henüz bulunamamış olması. Bunun altında ileride izah edeceğimiz birçok hukuki sebep var. Bu hukuki sebeplerin yanı sıra, boru hattı yapımının henüz ekonomik görülmemesi de bu kararsızlıkta etkili görülüyor.

Bu kararsızlık Kıbrıs Rum Kesimi'ni bir başka alternatif aramaya yönlendirdi; Çıkarılan doğal gazı sıvılaştırıp Limasol'a yakın bir bölge olan Vassilikos'da inşa edilebilecek bir LNG üretim ve dolun limanından gemiler ile Avrupa'ya sevk etmek. Ancak böyle bir tesis ve liman inşasının maliyetinin 10 milyar dolar olacağı tahmin ediliyor. Doğal gazı çıkaracak olan Noble Enerji firmasının CEO'su Charles Davidson bu alternatifte çok soğuk olmadıklarını belirtse de bu alternatifte şimdilik uzak duruyor. Kıbrıs ve Yunanistan'ın ekonomik durumu ise hepimizce malum. Bir başka deyişle, bu alternatif, yeni siyasi şartlar oluşuncaya kadar şimdilik buzdolabına kaldırılmış durumda.

Petrol rezervleri hangi ülkeye ait?

10 Aralık 1982'de imzalanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi önemini koruyor. Sözleşme, 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe girdi. Bugün, deniz hukuku ile ilgili tüm konularda dünya çapında tanınan kurallar tanımlanıyor.

Belki de öncelikle cevaplanması gereken soru bu. Bu durumlarda öncelikle bakılması gereken evraklar Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen belgeler olmalı. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin önemle irdelemesi ve kullanması gereken iki karar var; Bunlardan ilki Özel Ekonomik Bölge (Exclusive Economic Zone) kavramı. İlk müracaat edeceğimiz belge, 10 Aralık 1982'de imzalanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi. Bu sözleşme 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe girdi. Bugün, deniz hu-

kuku ile ilgili tüm konularda dünya çapında tanınan kurallar tanımlandı. Bu sözleşme özetle şunları ifade ediyor: Özel Ekonomik Bölge (Exclusive Economic Zone / EEZ) Deniz Hukuku ile ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi uyarınca, bir devletin deniz kaynaklarının araştırılması ve kullanılmasında, su ve rüzgar enerjisi de dahil olmak üzere özel haklara sahip olduğu deniz bölgeleridir.

Bu alan devletin denize olan kıyı kenarından, denize-okyanusa doğru 200 deniz mili dışına kadar da uzanabilir. Bu terim, devletin kabul edi-

len karasularının tamamında ve hatta 200 millik (370 km.) sınırın ötesinde, kıta sahanlığı içerecek şekilde de kullanılır.

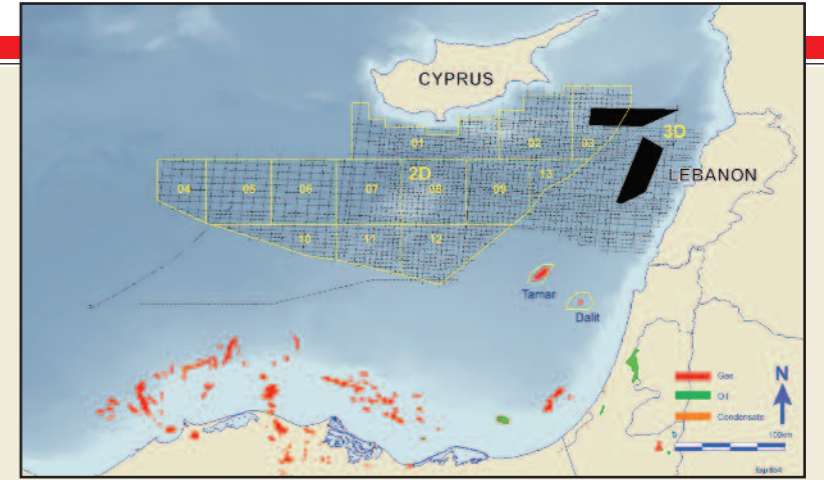
Ancak bu durum ABD, Kanada, Rusya ve Güney Amerika ülkelerinde çok kolay uygulanabildiği halde, bizim coğrafi konumumuzda olan ülkelerde kolaylıkla uygulanamıyor. Zira ülkelerin Özel Ekonomik Bölge sınırları birbiri ile çakışıyor. Böyle durumlarda da BM kararları çözüm getiriyor ve ekonomik bölgeleri çakışan ülkelerin, çakışan bölgelerde herhangi bir icraat, üretim veya araştırma yapmadan anlaşma mecburiyetinde oldukları tavsiyesinde bulunuyor. Zira aksi davranışlar açık savaş ilanı anlamına geliyor.

AB'İN ENERJİ HESAPLARI

Avrupa Birliği'nin süper güç olmasını engelleyen en önemli unsur enerji fakiri olması. Birlik eğer bir gün parçalanacaksa sebebi bu olacak. Bu tehlikeyi gören AB ülkeleri farklı enerji kaynaklarına ulaşmanın her türlü siyasi manevralarını yapmakta, gerekirse savaş çıkarmakta, "bahar" adı altında halk hareketleri oluşturuyor ve yeni enerji kaynaklarına bir şekilde ulaşıyor. Kıbrıs doğal gazı ile ilgili olarak da gerekli her türlü desteği Kıbrıs Rum kesimine vereceğinden de hiç kuşku olmaz.

İSRAİL'İN BÖLGEDEKİ PLANLARI

Her devlet gibi İsrail de kendi çıkarlarını düşünüyor. Ülkemiz ile olan soğuk savaşlar sebebiyle, bazen kendi ekonomik çıkarlarına ters düşüyor olsa da, Kıbrıs-Girit-Avrupa boru hattı gibi Türkiye karşıtı ekonomik projelere destek veriyormuş gibi gözükülebilir. Ancak gerçek niyetlerinin öyle olmadığını bilecek kadar İsrail'i tanıdığımızı düşünüyorum. Gazze kıyılarında çıkan petrol ve doğal gaz yataklarını niçin Gamzelilere kullanırmıyor diye de İsrail'e kızamayız. Filistin'i dolayısıyla Gazze'yi bağım-

Kıbrıs Rum Yönetimi "Continental Shelf" kavramını kullanamaz

Uluslararası tanımlamalarda dikkat edilmesi gereken konulardan biri de "Continental Shelf" (Kıta Sahanlığı) kavramının ne olduğunun iyi anlaşılması. Zira bu kavram jeolojik bir tanımlama ve BM'de herhangi bir kurulun bu kavramı farklı bir şekilde tanımlama gibi bir lüksü bulunmuyor. Bunu destekleyen bir diğer terim de "Island Shelf" gibi bir jeolojik kavramının olmaması. Ancak, ada etrafını çevreleyen dar bir sınıra "Insular Shelf" tabirini kullanan çevreler oldu. Dolayısıyla Kıbrıs adasındaki Rum yönetimi "Continental Shelf" kavramını kullanamaz. Bu konu ile ilgili olarak, en son 22 Ağustos 2013'te güncellenen BM (United Nations Convention On The Law Of The Sea) incelenmeli ve aynı sözleşmenin 55, 56, 57, 58, 59 ve 60. maddeleri çok dikkatli okunmalı. Ayrıca madde 76 ve 77'de de-

taylı olarak açıklanan "Kıta Sahanlığı" ile ilgili maddeler çok dikkatli incelenerek, konu uluslararası mahkemelere acilen taşınmalı. Hatta bu konu mahkemelere taşınırken Lübnan'ın desteği de alınabilir.

"Konu mahkemelere taşınmazsa ne olur?" diye düşünmeyin. Bu duruma göz yumulduğu takdirde, yarın Ege denizindeki adaların ekonomik bölgeleri tartışması başlar ve Ege denizinin Yunan denizi olduğu, Kıbrıs örneği ortaya sürülerek ifade edilirse, söyleyecek söz kalmamış olur.

Hele bir de, Dip Karpaz bölgesinde, jest olsun diye Rumlara toprak verilirse, çok kısa bir süre sonra İskenderun körfezinden Kıbrıs adasına kadar olması muhtemel doğal gaz yataklarından da Rumlar hak talep edeceğinden şüphemiz olmalı.

sız devlet olarak tanımamanın arkasında bile, hiç şüphesiz Gazze karasularında bulunan petrol kuyuları ve doğal gaz kaynaklarının da payı var.

Şu andaki şartlar altında İsrail'in bölgede bulunan doğal gazı Türkiye üzerinden Avrupa'ya pazarlamak istediğini gösteren birçok işaret bulunuyor. Resmi olarak ilan edilmese de Zorlu Gurubu ile iki milyar dolar karşılığında İsrail-Türkiye boru hattı pazarlığının yapıldığı sık sık söyleniyor. Kıbrıs Rum kesimi lideri Nikos Anastasiadis'in İsrail'e iade-i ziyarette

bulunma isteğinin altında da İsrail'in doğal gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya gönderebileceği korkusunun olduğu biliniyor.

İsrail'in bir başka hesabı da Doğu Akdeniz'de "doğal gaz dağıtım merkezi" rolünü üstlenmek planı. Bu planlardan ilki, Irak petrol ve doğal gazının İsrail'in Hayfa Limanı üzerinden Avrupa'ya pazarlanması. Bu boru hatlarının güvenliğini oluşturmak için İsrail'in kuzeyinde tampon bölgeleri çoktan oluşturulmuş durumda.

Suriye'nin güney kısmındaki Golan tepelerinden çekilmemiştir ve çekileceği de benzemiyor. Yani bir şekilde İsrail ile kuzey komşuları arasında bir tampon bölgenin varlığını arzu ediyor. Maalesef, bir şekilde bu bölgenin beççiliğini yapmak da BM aracılığı ile Türkiye, İtalya, Fransa gibi ülkelere verildi. Peki bu kuzey bölgesi neden bu kadar önemli? İsrail sadece sınır güvenliği için mi bu bölgede tampon olmasını arzu ediyor? Hiç sanmıyorum; Şahsi kanaatime göre bu isteğin arkasında yatan İsrail'in kuzey bölgesinden geçirilme ihtimali olan petrol boru hattının güvenliğini şimdiden garantiye alma. Yine "onlar" açısından olaylara bakıp düşünelim; Kerkük'ten güneybatı istikametinde inen bir boru hattı, Havran vadisinden, El Hedise, El Rütbe, Ceriko yoluyla, İsrail'in herhangi bir limanına ulaştırılabilir. Böyle bir güzergahtaki petrol ve doğal gaz boru hatları çok hayalci bir yaklaşım mıdır? Yol üzerinde sadece Ürdün vardır ve bu Ülke, ABD için dünya üzerinde problem çıkarılmayacak ülkelerin başında geliyor. Bu şekilde, ne yapacağını bir türlü kestiremedikleri Türkiye'ye de hem bir gözdağı, hem de ekonomik bir zarar verilmiş olacak. Zaten, her fırsatta

Kerkük-Yumurtalık boru hattından gelen petrol akışı kesilmiyor muydu? O zaman bile esas cezalandırılanlardan biri Türkiye değil miydi? Şimdi, petrol akışı, tamamen kesilmiş olacak ve Türkiye'nin kazanç kapılarında biri daha kapatılmış, Türkiye köşeye biraz daha sıkıştırılmış olacak. Hem de kafalarının bir tarafında hazır bulunan Kürdistan için de serbest bir para kaynağı bulmuş olacaklar.

TÜRKİYE, ENERJİ NAKLİNDE BAŞINA BELA ALABİLİR!

Petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynakları ve nihai pazara Türkiye üzerinden nakilleri de ülkemizin başına bela olmak üzere. Şimdi isterseniz bu kaynaklara ve gerçekleşebilirse bu kaynakların başımıza açacağı muhtemel problemlere bakalım.

Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan Arap Gaz Boru Hattı - Arap Gas Pipeline adı altında birleşik bir boru sistemi kurmaya karar vermişler ve Eylül 2004'te bu hattın Irak gaz ağı ile birleşmesini de onayladılar. Mısır El Arish-Akabe Hattı (Ürdün) 2003 yılında bitirildi. Akabe-El Rihab (Ürdün) hattı 2005 yılında bitirildi. Suriye Deir Ali-El Rayan üzerinden Humus şehrine kadar olan hat ise

Şubat 2008'de bitirildi. Bu arada El Arish'den İsrail'in Askelon şehrine deniz altından da bir boru döşendi. Bu arada dikkatlerimizden kaçsa da 4 Ocak 2008'de Halep-Kilis boru hattının ihalesi yapıldı. Ancak ne gariptir ki, Halep-Kilis hattı ve Suriye'deki hatları döşeyen şirket, etkisini azaltmaya çalıştığımız Rus Gazprom şirketinin bir alt kuruluşu olan Stroytransgaz. Hani biz bütün bu zahmetlere Rusya'nın bölgedeki etkisini azaltmak için giriyorduk? Bu arada Mısır üzerinden gelecek olan bütün boru hatlarının sahibi tek bir ülke değildir. Hattın ortakları ve pay dağılımı ise, Evsen Group of Companies (yüzde 28), İsrail şirketi Merhav (yüzde 25), Tayland şirketi PTT (yüzde 25), EMI-EGI LP (yüzde 12), ve Mısır şirketi General Petroleum (yüzde 10). Şirketin idaresi ise anlaşılmaz bir şekilde İsrail'in elindedir.

Telafluz edilen kaynaklardan biri Irak'ın kuzeyinden temin edilecek gaz olarak ifade ediliyor. Bilindiği üzere Irak'ın yasal statüsü bugün bile tartışmalı durumda. Irak'ın kuzeyinde bulunan Khor Mor ve Chemchemal gaz bölgelerindeki gazların boru hatları ile Diyarbakır - Bismil ilçesine getirilmesi ve buradan Nabucco hattına verilmesi planlan-

mıştı. Bir diğer gaz gelişi de Irak'ın Ekas bölgesinden Arap Gaz Boru hattına verilip Suriye üzerinden Türkiye'ye verilecekti. Bunlar iyi güzel de bütün bunlar yapılıncaya Türkiye Irak'ın kuzeyindeki oluşumu gayri resmi de olsa tanımış olmayacak mı? Türkiye'nin bu yeni oluşum üzerindeki etkisi, Avrupa gaz güvenliği bahane edilerek daha da azalmayacak mı? Macaristan'ın MOL şirketi Nisan 2008'de Bu bölgede ruhsat sahibi olan Pearl Petroleum şirketinin yüzde 10 hissesini 350 milyon dolar vererek aldı. Yani bundan sonra karşımıza Irak kuzeyindeki oluşum değil, Avrupalı şirketler çıkacak.

Mavi Akım'ın tamamlayıcısı olarak Samsun-Ceyhan boru hattının ve Ceyhan-İsrail (Hayfa Limanı) boru hattının yapılması da yeni gelişen şartlar ve dengeler çerçevesinde sürpriz olmamalı.

Bu projenin tamamlayıcısı olarak dünyanın üçüncü büyük rezervine sahip (25.36 trilyon metreküp) Katar'dan İskenderun Körfezi veya Hayfa Limanı'na yapılması planlanan boru hattı da bu projenin vazgeçilmez bir unsuru olacak. Ancak Katar'dan gelecek olan doğal gazın bağlanacağı "Arab Gas Pipeline"nın (Arap Gaz Boru Hattı) İsraili şirketler yönetimindeki "Eastern Mediterranean Gas" şirketinin elinde olması da dikkatlice değerlendirilmesi gereken konulardan biridir (Şekil 5,6). Türkiye ve İsrail soğuk savaşı çok sürerse, İsrail'in Hayfa-Kıbrıs-Girit-Yunanistan hattına yönelmesi de hiç sürpriz olmamalı.

RUSYA, ÇİN VE AVRUPA'NIN FARKLI HESAPLARI

Dünyanın en fazla gaz rezervine (47.65 trilyon metreküp) sahip ülkesi olan Rusya'nın durumu ise ayrıca ve dikkatle incelenmeli. Rusya elinde bulunan bu doğal kaynakların çok önemli bir silah olduğunu Gürcistan'da, Çeçenistan'da, Kırım ve Ukrayna'nın işgalinde, Avrupa ve ABD'nin umursamazlıklarını birkaç

NABUCCO PROJESİ NE OLDU?

Nabucco projesinin geldiği son durum ortada. Yüzyılımızın projesi olarak takdim edilen bu proje durdu. Proje'nin alternatifi olarak TANAP adlı bir başka doğal gaz projesi planlandı. Ancak onun da akıbeti belli değildir. Zira, Nabucco Doğal Gaz Boru Hattı projesinin en çok konuşulduğu dönemlerde bile 31 milyar metreküp gazın Azerbaycan ve Türkmenistan'dan sağlanamayacağını birçok televizyon konuşmasında belirttiğim gibi "Enerji Kan Kokuyor" adlı kitabımda ve çeşitli dergi röportajlarında da belirtmişim.

Özetle ifade etmek gerekirse Hazar havzasından gaz gelmeyecek. Kaldı ki Azerbaycan'ın Şah denizinden TANAP için 2014'te ekstra gaz çıkacağı da belli değil. Hazar denizi altına boru hattı döşenmediği sürece Türkmenistan'dan gaz gelmesi de mümkün değil. Türkmenistan'dan gaz temin edilse, karadan döşenen çok masraflı borular ile Bakü'ye ulaştırılsa bile Bakü-Erzurum arasında bu kadar gazı taşıyabilecek döşenmiş özel bir boru hattı da yoktur. Var olan boru ise halen Türkiye'ye gaz taşıyor.

kez gördü. Bu umursamazlıkların altında yatan esas sebebin, Rusya ve ABD arasında gerçekleşen çok gizli bir üst anlaşmanın sonucu olduğunu düşünmememiz için de hiçbir sebep yok.

Özetle, Rusya, kendi petrolünü, doğal gazını, kendi kontrolünde pazara sürmek istiyor. Bu enerji kartının kendine verdiği ekonomik ve siyasi gücü sonuna kadar kullanabilmek için, bugün de gelecekte de elinden gelen her şeyi yapacağı da benziyor. Nabucco Boru Hattı Projesi'nin neden bir türlü gerçekleşmediği çok iyi incelenmeli. TANAP boru hattında da karşımıza çıkacak olan problemlerin temelinde de bu problemler olacak.

Çin'in hesapları ise çok farklı bir

denklem içinde. Çin, tabii kaynaklar açısından kendine yetmiyor. Özellikle petrol ve doğal gaz bakımından ihtiyaçlarının çoğunu karşılayamıyor. Bu eksikliğini gidermek için Afrika'da birçok ülke ile petrol ve doğal gaz araştırma şirketleri kurmuş durumda. Bu gerçeklerini bilen Çinlilerin Akdeniz'de üretilecek doğal gaz ve petrol ile ilgilenmemeleri mümkün değil. Bu bölgedeki doğal gaz ve petrol üretimlerini Çin'e götürme planları, muhtemelen İran'ın katkısıyla çoktan yapıldı ve bu bölgedeki siyasetleri buna göre dizayn edildi. Çin'in, Suriye'yi ve Irak'ı, özellikle kuzeydeki Kürt yönetimini ve Pakistan'ı siyaseten desteklemesinin altında da bu düşünce yatıyor.